

Владан Станковић*

*Институт за политичке
студије, Београд*

**НИКОЛА МАЛОВИЋ.
БОКА КОТОРСКА И
СРБИЈА. ГЕОПОЛИТИКА
БОКЕ. СРБИ И МОРЕ.****

Маловић, Никола. 2018.
Боча Которска и Србија.
Београд: Књига комерц.
203 стр.

* Имејл-адреса: vladan.stankovic@ips.ac.rs

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Негда је записано да нико тако лепо не казује о Медитерану као континенталци – људи који не живе крај обала Средоземља. До сада су се као најбољи приповедачи Приморја доказали они који о мору и Медитерану више сањаре и фантазирају током хладних зимских дана ушушкани у добро загрејане куће дубоког залеђа континента, него сами Приморци који у истим тим зимским данима стрпљиво подносе непријатну буру или југо у опустелим градовима уских камених улица.

Када је реч о књижевнику Николи Маловићу наведено правило прераста у изузетак. О мору и приморју Маловић пише као Приморац: не само рођен у приобаљу већ настањен генерацијама на истом тлу – у увученом каменом кршу „јединог фјорда на Медитерану”, у Боки Которској.

У издању „Књиге Комерц” из Београда изашла је његова нова књига: „Боча Которска и Србија”. Никола Маловић је рођен 1970. године у Котору. Одрастао је, како воли често да каже: „у најзападнијем, а духовно најисточнијем, дијелу бококоторског залива” – у

Херцег Новому. Студије књижевности завршио је на Филозофском факултету у Београду. Објавио је књиге: „Лутајући Бокел” (2007), „Пругастоплаве сторије” (2010), „Једро наде” (2014), „Бока Которска и Србија” (2018), „Галеб који се смеје: роман за децу и одрасле” (2019), те драмску прозу „Бог у боци” (2015) и „Бокешки берберин” (2015). Маловићева животна географија сместила је његова: естетска, књижевна и идентитетска стремљења негде између родне Боке Которске и Београда. Везом Србије и приморја, српства и мора Маловић је посвећен од када је постао себе свестан. Добитник је више престижних награда за књижевност: „Борислав Пекић”, „Лаза Костић”, „Мајсторско писмо”, „Лазар Комарчић” (за животно дело), „Октобарска награда града Херцег Новог”...

Књига „Бока Которска и Србија” штампана је на 206 страница текста ћириличног писма. Књига је димензија 21цм меких корица. На насловној страни преовладава модроплава боја мора у чијем се доњем делу (испод наслова) налази слика једрењака неподписаног бокелског аутора. На полеђини су исечци

из текста и рецензије. Поговор за ово издање књиге написао је публициста Вељко Лалић.

Књига „Бока которска и Србија” састоји се од шест целина, од којих прве четири творе књигу. Први део књиге носи наслов: „Море”, и он се састоји од следећих наслова: „Врећа бибера”, „Сва мора”, „Тишина на мору”, „Познавалац Магелановог мореуза”, „Феномен поморске мајце”, „Заштитник помораца”, „Малтешки витез”, „Први Србин који је опловио свијет”, „Ратни брод *Србија*”, „Атлас забачених острва”, „Поглед на море”, „Бити професор Поморске академије”. Друга целина књиге носи наслов: „Неко”, и састоји се од наредних наслова: „Наш, а папа”, „Папа и Ловћен”, „Андрић и Луције”, „Вита Которанин, неимар Дечана”, „Покретни олтар”, „Први међу Србима”, „Издати *Горски вијенац*”, „Јерусалим”, „Бог”. Трећи део насловљен је са: „Земља” и састоји се од следећих наслова: „Земља без мора”, „Колонијална свијест”, „Укидање Боке которске”, „Руска управа у Боки: идеја о новој држави”, „Востани Србине”, „Будва”, „Зашто човијек пристаје на статус туристе?”, „Са српским на

мору”, „Мапа интересантних активности”, „Свиње”, „Казати: Не фашизму!”, „Отворени радио”, „Господар прстенова”, „Корпоративно доба”. Коначно у заглављу: „Планета Бока”, Маловић ређа следеће наслове: „Бити Бокељ”, „Залив, цркве, школе, границе”, „Бокељски језик”, „Опрез: Повлашћена географија”, „Рт”, „Енигма града Пераста”, „Доба од карневала”, „Бокешка кужина”, „Рјечник бокешке кужине”, „Кратка историја једне банке”, „Дванаест медаљона”, „Споменик захвалности Србији”, „Љепота картографије”, „Три заливска Хрвата”, „Туризам”, „Вансезона”, „Сторија о клими”, „Андрићев врт”, „Сви наши главни градови”. Пети део књиге је кратак поговор Вељка Лалића: „Маловићев *Светионик*”, а шести део „Белешка о аутору”, кратак извод из биографије Николе Маловића.

МОРЕ И СРБИЈА: На једном месту цитирајући мисли других Маловић завапи: „Земља без мора ништа не вриједи!” (стр. 89). На другом месту писац се пита: „Ко ће да каже да земља која је имала море, а сад га нема, ништа не вриједи? Писац ће, но ко ће!”

(стр. 73) Маловић закључује како данас у свету има само 42 земље које немају излаз на море, па додаје: „Оне су заправо заробљене земље.” (стр. 89). Онда наставља: „(...) српске земље имале су широк излаз на Јадран, све до 1459. када Србија по први пут постаје континентална, иако је Котор од 1185. био *вјерни, сербски, стони, љубљени и славни град* Стефана Немање.” (стр. 89) Снага једне државе лежи у мору. Довољно је погледати *Google map by night*, и уочити како „обале управо бљеште у свјетлости, док је: Балкан у мраку” (*Ibidem*). За Маловића море је то што спаја: „С изласком на море држава може... да буде усмјерена ка географски веома удаљеним земљама.” (стр. 90) Море спаја: људе, светове, цивилизације. Море издиже изнад партикуларизма и провинцијализма. Оно спаја, меша, побољшава. „Прст умочен у топло море доноси знатан приход: (...) Србија од туризма убире свега 1%.” (*Ibidem*) Потом књижевник закључује: „Имати поглед на море питање је националног поноса.” (стр. 90) Да ли српски народ олако одустаје од дела морске обале који је, заправо, стечевина његових предака

– питање је које Маловић препушта суду читалаца.

ЗНАМЕНИТИ СРБИ-ПРИМОРЦИ: Маловић у књизи износи читаву палету ликова непознатих просечно образованом читаоцу. Описане личности су и те како значајне као сведоци постојања српства у приморским земљама. Неки од њих су својим прегалаштвом итекако задужили српство, други су били Срби тек номинално али су својом оствареношћу постали јунаци у другим земљама и на другим континентима на славу рода свог из ког су потекли. Име Петра Замбелића (1849†1909) мало коме је познато. Па ипак овај Србин-Бокелј толико је својим знањем и вештинама задужио државу Чиле да ће небројене улице у тој држави носити његово име. Замбелић је био врстан поморац и још бољи картограф, човек који је истражио до у детаљ сваки залив и сваки фјорд Патагоније и Огњене земље. Најбољи познавалац Магелановог пролаза, човек који је спасао на стотине бродова и њихових чланова посаде (стр. 20). Када је о поморцима реч немогуће је а не истаћи Матију Змајевића. Матија је био адмирал флоте

Руске морнарице, члан Адмиралитета Царске Русије и оснивач Каспијске флоте. Ту је и Стеван Вукотић, из Грбља покрај Будве, први Србин који је још давне 1823. пошао из Кронштатске луке и опловио свет. Ту су и адмирал гроф Марко Војновић руски адмирал Црноморске флоте, па гроф Никола Војновић, контраадмирал Никола Вукотић, вицеадмирал Петар Вукотић (стр. 33–34)... Посебно место Никола Маловић посвећује једном члану витешког реда, носиоцу звања Малтешки витез, Петру Желалићу (1727†1811). Желалић је 1760. године, захваљујући својим поморским вештинама, успео да зароби најмоћнији турски брод тадашње Отоманске империје „Круну отоманску” и да га успешно одједри на Малту, те га је тамо предао Великом мајстору малтешког реда који га је наградио новцем и титулом. Од новца је на Малти подигао цркву покајницу, цркву Светог Николе, први и једини православни храм на том острву. Црква ће бити уништена у немачком бомбардовању Малте током Другог светског рата (стр. 28–32).

Поред Срба-помораца Маловић набраја и друге познате Србе-приморце. Чак и једног папу Србина и Бокеља Сикста Петог, чији је отац из бјелских Крушевица из рода Свилановића, села на сат хода од бокељске обале изнад Бјеле у данашњој херцег-новској општини. Папа Фелиће Парети (Срећко Крушчић, или Срећко Перић) рођен је у месту Гротомаре (Папска држава 1520†1590), и један је од највећих папа свога доба, папа-реформатор: основао је 15 нових конгрегација, проширио Кардиналски колегијум, са Микенанђелом довршио огромне радове на унутрашњој куполи цркве Светог Петра у Риму, проширио је Ватиканску библиотеку и преуредио Сиктинску капелу (стр. 54). .. Посебна је сторија о Вити Которанину, Србину-католику, великом мајстору градитељства, архитектки и пројектанту који је подигао, између осталог, и задужбину краља Стефана Дечанског и цара Душана. Својим знањем и вештином саградио је можда и најлепшу грађевину српског средњовековног неимарства у романичком стилу: клесаним каменом, чврсте и постојане Високе Дечане (стр. 64–66).

ГЕОГРАФИЈА: Посебно су занимљиви географски увиди о Боки. То је једини фјорд на Медитерану, али и „дио свијета” у коме је географски Запад на духовном Истоку (Херцег-Нови) и географски Исток на духовном Западу (Котор). Када смо већ код Котора Маловић изриче оцену да је славни град Котор био први град у достојанству немањићке средњовековне државе, најважнија лука и космополитски центар. Град из којег је потицала породица Бућа (која је с колена на колена наслеђивала и успешно вршила функцију „ризничара”, министра финансија у средњовековној српској држави немањићког доба). Из Котора је Његош одлазио на путовања по свету, у Котору је убијен књаз Данило црногорски, коначно у Котору је боравио чак и Зигмунд Фројд (у специјалној мисији лечења кћи кнеза и краља Николе Петровића), о чему сведочи и неуропсихијатар Петар Бокун у својој надахнутој књижици „Фројд (а не фјорд, прим. В.С) у Котору” (стр. 57). У питањима географије Маловић је посебну пажњу посветио феномену „Погледа на море”, који је данас добио комерцијалну страну

и астрономску вредност. Поглед на море ствар је престижа, јер се савременим урбицидом инвеститорског предузетништва поглед на море заклања, па је простор за поглед у пучину, или бар на комад заливског мора, постао мисаона именица. Тако се данас цене некретнина у Заливу вреднују према епицентралној референтној тачки: најскупљи је квадрат живота у језгру старог града Котора, потом се цени поглед на стари град, па било какав поглед на плаветнило залива, итд, итд (стр. 44). ..

„Шторија” са укусом соли има још пуно... Не би било уљудно, а ни поштено да их све препричамо. Изнели смо само неке, чисто да заголицамо радозналост публике. Остале приче препуштамо читаоцу на „гуштање”: о „бокешкој кужини”, о бокешком језику и „ужанцама”, о „каторским фештајунима” и новљанским „галиотама”, о Наполеону и Руској морнарици у Бокешком заливу, о империјалним претензијама мале четворонахијске Црне Горе према далеко културнијој и развијенијој Боки и Бокешима... Пуно је тога...

Књига Николе Маловића надахнут је и занимљив омаж о Србима и мору. То је сторија о: приморској Србији – земљи која је изгубила своју географију, о народу који је заборавио своју обалу и нестало безтрага негде у дубинама балканског копна. Србија је у том процесу „одморавања” била више пасивни посматрач него саучесник, али српски народ то не амнестира од кривице. Маловић на једном месту примећује како Срби воле море, али само од маја до октобра, или још горе у два месеца летње сезоне. Остали део године они море препуштају другима... Никола Маловић својим животом, радом и делима сведочи и подсећа да ипак још увек има српства на мору: да постоји српско Приморје, и да је Србија била моћна поморска држава још у доба Растка Немањића (Светог Саве који је прву православну епископију подигао управо у Боки на Михољској Превлаци код Тивта). Отуда је појава овог писца веома важна на нашим националним просторима. Маловић изцртава неку нову, будућу, картографију Медитерана у којој ће имати простора и за српски народ, који је негда био славан: приморски и поморски.

Уколико изузмемо чињеницу да је Маловић можда могао у овој књизи да се мало више позабави још неким Бокелјима, првенствено Србима-католицима, попут нпр. Андрије Змајевића великог књижевника, лингвисте и филозофа и надбискупа барског (примаса Србије), ову злата вредну књигу најтоплије препоручујемо на читање. Иако није имала претензија да подсећа на „Медитерански бривијар” Предрага Матвејевића, или „Фројда у Котору” Петра Бокуна, она наликује тој врсти штива. Како сам писац назначавача: овај књига има укус соли, ту је на пјену од мора, и уноси дашак медитеранског Маестрала у копнено и окопнило српство које се ових дана поново окупља и сабира.